

Model horské řeči

Koncepce obce křesťanů (církve) hlavně dle Mt. Lk toto má v Sk, ale má i „řeč na rovině“.

Obé začíná **blahoslavenstvími** – dávají Ježíšově řeči znaménko daru a klíč k porozumění následujícího.

Antiteze – známy jako tzv. radikální požadavky (nadměrná zatížení). Spojení s blahoslavenstvími dovoluje porozumění: to, co se zde „požaduje“, umožňuje teprve Bůh; dále: starozákonní pozadí antitezí.

Základní postoj, v němž je možné žít horskou řeč, vystihuje výzva „nemějte starost...“ (Mt 6,25; 6,31) – odmítnutí úzkostlivé (bojácné, ustrašené) starosti muset dělat všechno sám; „správná péče (starost)“ ví o tom, že nakonec vše pochází od Boha a on to umožňuje: proto je možno se bez starosti pustit od řádu života horské řeči.

Literární a obsahový střed horské řeči: modlitba Páně – pojímá vše, o čem je řeč v horské řeči, a přináší to před Otce; ve zhuštěné formě se zde vše ještě jednou vyskytuje (důvěra v Boží příslib při vší odkázanosti, jak je zachycena v blahoslavenstvích; umožnění odpuštění vin jako v antitezích; postoje neustrašené starosti...)

Horská řeč podle Mt

Jedna z velkých řečí Ježíše v Mt (Mt 5-7) – rovněž až na výjimky v Lk (srov. Lk 6: tzv. řeč na rovině; další místa Lk): srovnání viz Bibelkurs 2.

Rozdílné uspořádání, komponování (z pramene Q), redakční ztvárnění – tzv. teologie obce; co chce evangelista obci zvláště sdělit.

První z pěti Ježíšových velkých řečí

Asi vědomý ohlas pěti knih Pentateuchu (Mojž, resp. pět knih Tory). Další odezvy na vyprávění o Mojžíšovi ve SZ (zavraždění dětí v Betlémě, jemuž dítě Ježíš uniká, stejně jako mladý Mojžíš – Mt 2; Ex 1-2; odchod z Egypta, návrat Ježíšovy rodiny z Egypta a spojení s Oz 11,1: můj syn=můj lid Izrael):

to tvoří pozadí Mt vyprávění: jako vystoupil Mojžíš na horu Sinaj, aby přijal deset přikázání (Ex 19 a 34), vystupuje Ježíš na horu, aby sdělil svou promluvu (5,1; 8,1). Hora jako místo Božího sebesdělení – hlásá se Boží vůle se stejnou autoritou jako Dekalog a ten se současně aktualizuje.

Vnější rámec horské řeči

Začátek a konec: Mt 4,25-5,2 a Mt 7,28-8,1 – si odpovídají; zástupy, mnoho lidí následovalo Ježíše; hora, řeč, učení. Schéma: 4,25; 5,1; 5,2; 5,3-7,27 (horská řeč); 7,28; 8,1.

Ježíš jako rabínský učitel; hlásá nově „zákon“ opět na „hoře“: jako „větší spravedlnost“, kterou rozvíjí v horské řeči. Jak je možno rozumět, resp. nerozumět „zákonu“. Ohlašuje to vnější rámec na začátku i na konci. Vše se soustřeďuje na Ježíše jako učitele na hoře.

Stavba horské řeči

Orámování nejen jako vnější rámec (srov. 4,25-5,2; 7,28-8,1), ale i jako prostředek členění: 3 části (úvod: 5,3-16; hlavní část: 5,17-7,12; závěr: 7,13-27): velké pozvání v úvodu chce být na konci přijato (výzva k rozhodnutí).

„Přetékající Boží spravedlnost“, která se rozvíjí v hlavní části, má umožnit přijetí tohoto pozvání. Tato hlavní část je taky orámována uvedením (ocenění Zákona) a závěrem (celý Zákon: zlaté pravidlo).

Vlastní hlavní část orámovává pomocí antitezí (5,21-48) a tezí o novém vztahu ke světu (6,19-7,11) „nejdůležitější část“: formy zbožnosti (6,1-18), v jejichž středu je opět „modlitba Páně“ (6,5-15) –

praxe horské řeči má ve svém centru modlitbu. A kolem tohoto centra rozvíjí Mt Ježíšovo podání.

Stálá platnost „života podle horské řeči“.

Život podle horské řeči a obec Ježíše Krista

Jestliže se někdo zajímá horskou řečí, dojde vždy k otázce jejího uskutečňování v konkrétním životě. Je možné tyto požadavky vůbec žít v našem světě? Mohou připadat jako nerealistické a utopické. Často se taky chápe příliš individualisticky a privátně. Na jakém místě, v jakém prostředí je možno ji uskutečňovat?

Dějiny výkladu horské řeči shrnuté do těchto tezí:

1. Horská řeč platí jen pro užší Ježíšův okruh a volá ke zvláštnímu následování Ježíše:

Mt 5,1 by na to ukazoval. Ale 7,28: zástupy byly dotčeny, protože je učil s novou mocí (srov. Lk 4,32). Dva koncentrické okruhy posluchačů: učedníci (křesťané) a ostatní lidé.

To nevylučuje, že byly původně některé požadavky určeny jen užšímu okruhu učedníků. Horská řeč je ale určena všem křesťanům.

2. Horská řeč je obrazná řeč, která se nemůže brát doslova otrocky v jejím orientálním charakteru:

ano, určité obrazy, které nelze doslova naplňovat (vyrvat oči, vytrhnout trám z oka...). Ale smysl těchto obrazů, požadavky se nesmějí bagatelizovat. Obrazná řeč objasňuje radikalitu požadavků. Chce být vzata za slovo. A obrazná řeč není všude.

3. Nesplnitelnost horské řeči má vést k přiznání člověka, že si musí nechat darovat spásu od Boha:

Je to ale skutečně záměrem, aby se dalo člověku vědět, že je neschopen konat dobro a snad dokonce jeho selhání a vina?

Ano, člověk není sám ze sebe schopen naplnit Boží požadavky. Potřebuje k tomu pomoc, Boží milost (srov. Jan 15,5; Řím 1-8). Člověk může být zachráněn jen vírou v Boží milosrdnou lásku a náklonnost (srov. Řím 3,28).

Horská řeč není ale jednostranná. Nezasloužená, svobodná Boží náklonnost, která člověka proměňuje, je už na začátku horské řeči (blahoslavenství a slova o soli země a světle světa). Bohem přijatý a proměněný člověk je pak dále něčeho schopen (viz následující témata, požadavky), ukazuje se, jak může a má žít jako nový člověk. Nikdy není taky zmínka o nesplnitelnosti požadavků. Naléhavá výzva na konci: konat řečené (7,15-27!).

4. Horská řeč je druhem „prozatímní etiky“, „nouzového zákonodárství“ pro poslední krátký časový úsek, než zcela nastane Boží království.

Horská řeč ale obsahuje něco zásadního, nemá jen překlenout dobu do příchodu Ježíše Krista. Nechce jen překlenout dobu k druhému příchodu Krista, ale obsahuje něco zásadního. V době sepsání (80 – 90 po Kr.) se již tak nepočítalo s parusí za dveřmi (srov. Mt 28,16-20). Radikalita nespočívá v intenzivním postoji očekávání, ale v samotném Ježíši (nezapomeňme na hlavní cíl křesťanské mravnosti: stále se více připodobňovat Ježíši Kristu). Blízké očekávání a etické požadavky se taky nevylučují, jak ukazuje např. Pavel (srov. 1 Tes).

5. Horská řeč se považuje za očištěný židovský zákon vyhnany do krajnosti smyslu:

Ježíš zde radikalizuje tradiční (zděděná) přikázání tím, že je vztahuje na jejich kořeny (radix) a na původní Boží záměr. Odvolává se na deset přikázání (Dekalog), chce je naplnit novým smyslem. Horská řeč není ale textem zákona, naopak překračuje každé

zákonné (zákonické) myšlení. Dotyčné životní situace se nedají zákonně regulovat (např. cizoložství, zřeknutí se odporu...).

6. Horská řeč ukazuje cestu správného smýšlení v privátní oblasti, aby se v ní uskutečňoval osobní vztah s Bohem.

Horská řeč se právě obrací proti oddělování soukromé a veřejné oblasti. Jestliže se žije, má revoluční následky pro společnost (v rodině a státu). Učedníci mají přispívat k změně společnosti, když budou solí země a světlem světa. Proti pouze soukromému chápání hovoří už Ježíšovo pojetí Božího království (horskou řeč lze považovat za jeho životní pravidla). To nevyklučuje skutečnost, že každá změna a obnova musí začínat u jednotlivce. Bez takového obrácení se nemůže horská řeč uskutečňovat. Ale nezůstává stát u požadavku osobního obrácení a svatosti. Někdo to bohužel má oddělené: v oblasti osobního života může mít smýšlení dle horské řeči a takto jednat, ale pro oblast politiky a společnosti je to nepoužitelné (dělení na etiku smýšlení a etiku zodpovědnosti). Ale smýšlení a i spravedlivý sociální řád. Ze smýšlení se musejí odvodit praktické požadavky, a to nejen pro soukromou oblast, ale i pro společenskou oblast.

7. Horská řeč je závaznou maximou jednání každého křesťana, která by se měla stát všeobecným zákonodárstvím.

Viz teze 5 (ne zákonný text), jinak by se mohl zvrhnout v prostředek nátlaku a ovládnutí (srov. nábožensky pluralitní svět, jemuž nelze jednoduše vnucovat křesťanský zákon).

8. Horská řeč stanovuje orientační hodnoty a náročné cíle pro lidské jednání, které lze zcela určit Boží skutečností:

Je něco jako Magna Charta synů a dcer sféry Božího života, která vše zákonně do jednotlivostí nestanovuje, ale ukazuje směr křesťanského jednání. Rámcové podmínky stanové nakonec Bohem, pokud je jeho svobodná láskyplná náklonnost a vyvolení předpokladem našeho jednání.

Také prorocky provokující řeč a koncipuje vizi zdařilého lidského života a soužití.

Obec křesťanů jako prostor uskutečňování života podle horské řeči

Horská řeč se neorientuje na vlastní dokonalost a nemůže se uskutečňovat, žít v čistě individualistickém smyslu. Životní prostor: společenství, resp. obec (srov. teze 1).

➤ přítomnost Boží skutečnosti jako důvod umožnění: Obci něco předchází. Je uchopena a nesena něčím větším: skutečností Boha (Boží vláda, království). Církev a Boží království nejsou identické veličiny. Boží vláda není omezena na církev (nedokonalosti, omezenosti). Boží vláda není despotická a jeho vůle se neorientuje na podrobení člověka. Jedná se o vůli a vládu dobrotivého milujícího Otce, který se orientuje na záchranu (uzdravení) a osvobození člověka, a sice v plném smyslu. Boží království není proto pouhým niterným královstvím, ani jen na druhém břehu. Je zde už a je zakusitelné v srdci i mezi lidmi. Je jaksi silovým polem, do něhož je člověk vtahován;

➤ kompletní osvobození: zkušenost s Ježíšem jako zkušenost radikálního, úplného osvobození (např. od strachu, osamění, tlaku náboženského morálního výkonu, beznaděje) tím, že hlásal Boha přátelského vůči lidem. Jeho Bůh se obrací k člověku s bezpodmínečnou láskou bez výhrad, aniž by ho definoval (vázal na) pomocí jeho minulosti, protože chce spásu, štěstí člověka, ne jeho záhubu. *Blahoslavenství jako příslib lásky a vyvolení*. Ježíšovo poselství není nejprve požadavek, ale dar, obdarování, který člověka oblažuje, motivuje, mění. To pak člověka uschopňuje taky k tomu, aby mohl sám jednat na základě dobroty (srov. Lk 6,36). Boží náklonnost je důvodem a umožněním jednání na základě dobroty;

➤ osvobození ze zotročující starosti: Bůh pečuje o člověka. Tím možnost osvobození od zotročující starosti o něco druhořadé. Taková starost nedovoluje, abychom přišli k sobě samému, zbavuje nás svobody a identity. Taky nám brání, abychom se otevřeli vůči druhým, protože jsme příliš zaměstnáni sami sebou. Taková zotročující starost uvěznuje, oslepuje pro nouzi druhých a nenechá nás u nás samých, ale u tisíce jiných věcí. Proto nás chce Ježíš osvobodovat ode všeho, aby nás učinil svobodnými pro to, co je vlastní: Boží vláda. Ona je uskutečněním spásy všech lidí, proto jí má patřit naše první péče. Svoboda od nesprávné starosti osvobozuje ke službě celku a druhým. Je výrazem radikální víry v Boha, který o nás pečuje;

➤ Ježíšovo hromadné hnutí: kde se nechají lidé uchopit Ježíšovým duchem, poselstvím, vznikají nové vztahy. Takové hlásání vede k utváření společenství těch, kteří usilují o nový, alternativní způsob života; ke společenstvím, v nichž je snahou žít „přetéající spravedlnost“ (5,20), v nichž se alespoň závdavkem uskutečňuje Boží vláda. Celý Izrael

k tomu chtěl přivést Ztroskotal na rostoucím odporu zejména náboženské a politické horní vrstvy. Okruh učedníků tak dostává charakter modelu pro pozdější obce. Nová měřítka zde mají platit;

➤ znaky Ježíšovy obce: Ježíšovi příbuzní, rodina: člověk tam nevstupuje narozením, původem a privilegiem. Ale je přitahován, fascinován Ježíšem a jeho poselstvím, životem a nasměrováním života (srov. podobenství o pokladu v poli a drahocenné perle). Způsob života této nové „rodiny“ se vyznačuje „losigkeiten“ (nemajetnost-chudoba, bezstarostnost, nenásilí). Společnost bez nadvlády. Mk 10,29nn.; Mt 23 (konec patriarchátu s jeho privilegií a tituly). V tomto společenství jsou blahoslaveni chudí, hladovějící, truchlící, ne bohatí a sytí. V tomto společenství nesmí mít přednost zákonické a kultické myšlení a konání před člověkem (srov. Mk 2,27);

➤ horská řeč jako magna charta obce: horská řeč neobsahuje celek Ježíšova poselství. Přesto je způsobem shrnutí jeho etického hlásání. Je pozváním, vábením opustit schémata a následovat volání ke svobodě. Dává orientaci k rozhodnutí, nereguluje ale jednou provždy, jak se má jedinec zachovat v konkrétní situaci. Pro provedení v životě potřebuje osobní rozhodnutí svědomí. Není statickým zákoníkem, do něhož by někdo mohl být vtěsnán, ale je otevřenou, dynamickou a proto často provokující. Proto je na konci shrnutí všech požadavků tzv. zlaté pravidlo (srov. Mt 7,12), které je pozitivně formulováno, a není specificky teologickou větou. A přesto se považuje za shrnutí celého starozákonního zjevení, pokud se týká správného jednání člověka. Chce-li někdo vědět, co od něj Bůh požaduje, nepotřebuje se dívat do učebnice morální teologie či zákoníku, ale do tváře toho, kdo očekává jeho pomoc; konkrétní člověk v nouzi a se svými potřebami uzdravení. Takový člověk je také místem zjevení Boha a prostřednictvím něho se zjevuje Boží vůle, přichází výzva. A tady měly z velké části své příčiny Ježíšovy konflikty s jeho odpůrci a nepřáteli. Jejich předpisy měly přednost před člověkem a jeho potřebami (srov. uzdravení o Sabatu a reakce).

➤ shrnutí ježíšovské „morálky“ v horské řeči: praktikovaná zákonná (zákonická, legalistická) morálka vztažená pouze k já člověka, úzkostlivá (ustrášená), fixovaná na autority, morálka poslušnosti, výkonu a dodržování (splňování) odporuje osobní, sociálně vztažené, osvobozující, tvořivé, věcné (přiměřené), otevřené, dynamické, perspektivní morálce odpovědnosti: ta bere svou míru podle nouze člověka a jeho konkrétní situace,

podle radikální, předcházející dobrotě a náklonnosti Boha k člověku, jak se projevuje ve slovech, smýšlení a jednání Ježíše Krista.

Blahoslavenství (Mt 4,23-5,12; srov. Lk 6,17-26)

Co mě napadá, když se řekne horská řeč? Brainstorming, plakát.

Mt, Lk – srovnání; oba zpracovali pro svou obec a zasadili do života.

Na začátku horské řeči (řeči na rovině) jsou blahoslavenství jako vstupní brána horské řeči (ještě před všemi požadavky a výzvami).

Četba textu; „dařit se“, zdařilý život, blažený, blahoslavený, šťastní ti, kdo...Co to znamená? Jaké představy a priority? Osobní ideály a společenské zadání – a blahoslavenství: napětí?

Alternativa 1: dva plakáty s nadpisy „V naší společnosti to mají dobré ti, kdo...“, resp. Špatně se vede v naší společnosti těm, kteří...“ – kritéria štěstí a úspěchu (blahoslavení ti, kdo...);

alternativa 2: „Po dlouhém naplněném životě zemřela paní/pán XY“ – jak vypadá naplněný, zdařilý, šťastný život?

Blahoslavenství podle Mt

Spolu s obrazy sůl a světlo (5,13-16) jsou blahoslavenství něco jako preambule, základ a návod na čtení následující horské řeči.

Pomalá, důrazná četba textu; spontánní reakce (souhlas, rozpory, otázky, nesouhlas, odmítání...); rozhovor.

Starozákonní předloha: forma již ve SZ, např. Ž 1,1. V mudroslovné i apokalyptické literatuře židovství byla velmi rozšířena. Hlavně jako výraz souvislosti konání-zdar (např. Dan 12,12). Chtějí uvádět do zdařilého života.

Výstavba (uspořádání): 9 blahoslavenství u Mt rozděleno do dvou strof se 4 zvoláními (povoláními, výzvami) ohledně blahoslavení (5,3-6 a 7-10). První strofa spíše tematizuje snášení těžkých životních okolností; druhá osvědčení v každodenním jednání. 9. blahoslavenství zaujímá zvláštní místo. Oslovení se mění (ze třetí osoby do druhé osoby – „vám“ a pokračuje v obrazech soli a světla.

Jednotlivá blahoslavenství a porozumění.

„blahoslavení, kteří jsou chudí před Bohem...“ (doslova „v duchu“): Nejprve stinné stránky života, ti, kdo jsou zcela dole ve společenském postavení, což má často za následek, že se na ně pohlíželo podle souvislosti konání-zdar jako na vinné před Bohem (srov. Jan 9,2: „Kdo zhřešil? On, nebo jeho rodiče?“). Chudí jsou ale dle prorocké tradice pod zvláštní ochranou

Boží (srov. Iz 3,14nn.; Am 2,6nn.). Tuto zvláštní Boží lásku sděluje i Ježíš chudým: vyloučeným, nemocným, malomocným, celníkům, hříšníkům, Samařanům, ženám, dětem...

Chudoba před Bohem nemusí být materiální. Je taky postojem přijímání, otevřenosti očekávat vše od Boha. Skutečně chudí se spoléhají jen na Boha (srov. Iz 66,2; Lk 6,24). Bohatí jsou v nebezpečí, že se spolehnou na sebe a své peníze než na Boha.

„blahoslavení truchlíci...“: příčina smutku není uvedena. Ale trpícím se zaslubuje útěcha (srov. Zj 21,3n.; Iz 61,2n.).

„blahoslavení, kteří nepoužívají násilí...“: přislíbeno dědictví země (srov. Ž 37,11). Zaslíbeno bezmocným (oproti zkušenosti, kde se mocní zmocňují země). Provokace pro všechny, kteří sázejí na násilí, na moc.

„blahoslavení, kteří hladovějí a žízní...“: přídavek po spravedlnosti zde zavádí klíčové slovo Mt. Spravedlnost je Boží věrnost smlouvě, která požaduje, aby žil člověk rovněž spravedlivě. Kdo po ní nehladoví a nežízní, nedosáhne spravedlnosti. Tato spravedlnost je tématem celé horské řeči.

„blahoslavení milosrdní...“: Jako vyvolává Boží jednání vůči člověku odpovídající odezvu, tak se zaslubuje Boží slitování vůči milosrdnému jednání člověka (Mt 7,2).

„blahoslavení, kteří mají čisté srdce...“: Srdce znamená člověka v jeho celé existenci, nejen „hluboce niterně“. Vidět Boha je to nejvyšší, co lze vůbec výhledově slíbit (nač si dělat naději).

„blahoslavení tvůrci pokoje...“: jednání, které přináší smíření; ne tedy privátní mír (já a můj Bůh), ale sociální smír. Synové Boží: miláček Boha (srov. Ž 2,7. Celý Izrael, král a jednotliví zbožní jsou míněni).

„blahoslavení, kdo jsou pronásledováni pro spravedlnost...“: odkaz k situaci obce (rané církve). Pronásledování může patřit k následování Ježíše. Oslovení pronásledovaných je přechodem k devátému blahoslavenství. Současně přemostňuje pomocí pojmu spravedlnost ke čtvrtému blahoslavenství (5,6) i k prvnímu (přes zaslíbení nebeského království – 5,3).

„...neboť Vám patří nebeské království“: toto rámuje devět blahoslavenství Mt (srov. Mt 5,3). Nebeské království, resp. Boží království je tématem celého Ježíšova hlásání (srov. Mt 4,17; Mk 1,15; Lk 4,15). Je zároveň Ježíšovým zaslíbením.

„blahoslavení, když Vás haní kvůli mně...“: situace Mt obce, která je přímo oslovena. Paralela mezi pronásledováním kvůli spravedlnosti (5,10) a kvůli mně (5,11n.). Ježíš tedy jako ztělesněná Boží spravedlnost?

„Vaše odměna v nebi bude velká“: blahoslavenství nejsou oslavou utrpení. Ne kvůli zakoušenému utrpení, ale i přes něj se může a má obec radovat. Ježíšovo hlásání

v blahoslavenstvích nelze oddělovat od jeho činů. Kus zaslíbené spásy se stává skutečností už v konání. Pomocí zaslíbení je člověk brán vážně s jeho potřebami (ostatně být dobrý jen kvůli dobré vůli, kde je toho schopen?)

Obě pojetí blahoslavenství

Barevně podtrhnout společné věci a rozdíly. Pak na plakát, rozhovor o rozdílech.

Synoptické srovnání (Mt 4,23-5,12 a Lk 6,17-26):

shody: zástupy proudí k Ježíšovi; všechny uzdravuje; zvolání blahoslavení; u jednotlivých blahoslavenství např. Lk 6,22 a Mt 5,11

rozdíly:

Lk:

sestupuje z hory na rovinu

přímé oslovení: blahoslavení vy...

čtyři zvolání blaze

blahoslavení vy chudí

blahoslavení, kteří nyní hladovíte

zvolání běda

Mt:

vystupuje na horu

řeč ve 3. os.: blahoslavení, kdo...

výjimka v 11

devět

blahoslavení chudí před Bohem

blahoslavení, kdo hladoví a žízní po
spravedlnosti

Kdo z nich zachoval původnější pojetí? Společná 4. Odlišují se formou oslovení a přídavky u Mt. Velmi pravděpodobně zachoval Lk původnější formu těchto 4 svým existenciálním pojetím. Mt spiritualizoval: chudí před Bohem; hladovějící a žíznící po spravedlnosti.

Neznamená to ale ústup do niternosti. Milosrdenství i spravedlnost se prokazují v konání.

Běda u Lk: zapadají to tzv. teologie chudoby u Lk.

Místo blahoslavenství: otázky:

proč jsou na začátku horské řeči?

jaký smysl to může mít blahoslavít chudé a truchlící?

Na začátku tak stojí přísliby, ne požadavky. Z těchto zaslíbení teprve vyrůstá křesťanské jednání, o němž je pak dále řeč. Ne: kdo je nyní dobrý, dostane později blaženost. Ale: ten, kdo toto všechno může přijmout, co mu teď Bůh už bezpodmínečně daruje, může být dobrým. Resp.: protože je nebeský Otec k Vám tak dobrý, můžete taky Vy být dokonalými (srov. Mt 5,48).

Boží království: blahoslavenství jsou výrazem skutečnosti, že už Boží království nastalo, že je zakusitelné. Jen za tohoto předpokladu jsou vůbec srozumitelné, pochopitelné. Blahoslavit chudé může jen věřící člověk (jinak nebezpečí cynismu). Poznání vlastní chudoby (před Bohem) teprve otevírá pro zkušenost Božího království a pro nové jednání, o němž je dále v horské promluvě řeč. Bůh dává závdavek (zálohu) v blahoslavenstvích, který chce být přijat.

Kdo jsou dnes chudí, truchlíci, šířitelé pokoje...?

Antiteze (Mt 5,17-20.21-26.27-30.31n.38-42)

Jde o porozumění textu jako prorocké řeči, která provokativně zachycuje zákonné (zákonické) myšlení, které chce regulovat lidské jednání, a o otázku po smyslu zákonů.

„Zákonná (zákonická) zbožnost“:

slova vložená Ježíšovi do úst: „Nemyslete si, že jsem přišel zrušit Zákon a Proroky (...) ne zrušit, ale naplnit...“

Před antitezemi je díky Mt 5,17-20 jasné slovo o platnosti Zákona; zdůrazňuje se stálá platnost Tóry: chce být „zákonem života“ („Zvol život“, Dtn 30,19). A to je záměrem Ježíšova hlásání. Doslovné dodržování ale odporuje antitezím a vlastnímu Ježíšovu jednání.

Návaznost i vymezení. Proroci taky kritizovali praxi zákona, takže i Ježíš, u něhož vše vybíhá do dominujícího příkazu lásky (5,43-48; 7,12; 22,37-40).

Úvod do hlavní části horské řeči pomocí Mt 5,17-20 konfrontován i se závěrem - zlatým pravidlem etiky (7,12), které ještě jednou vykládá Zákon, který je třeba zachovávat.

Je zde řeč o naplňování Zákona: Ježíš přináší naplňování První smlouvy ve smyslu dějin spásy; naplňování má taky normativní význam:

v Ježíšovi přichází Zákon ke svému vlastnímu smyslu, přivádí opět původní Boží vůli radikálně k jejím kořenům (radix=kořen). Zákon slouží k tomu, aby lidé mohli žít. Zákon a Proroci (=Písmo svaté) visí na dvojím přikázání lásky (Mt 22,36-40). Vlastním principem výkladu Zákona je láska. A kdo ji dělá principem, koná spravedlnost. Tato spravedlnost ale nesmí zůstat jen u slov (srov. Mt 23,3) – výtky zákoníkům a farizeům. Další výtky:

zákonná zbožnost nevystihuje Boží vůli. Boží vůle se pak rozvíjí v antitezích.

Tóra je taky zásadně důvodem k radosti (srov. Ž 119) – proto při čtení tanec.

Antiteze (5,21-48)

Použitá literatura:

Katholisches Bibelwerk e. V., Barbara D. Leicht (Hrsg.): Grundkurs Bibel. Neues Testament
2. Werkbuch für die Bibelarbeit mit Erwachsenen, Stuttgart: Katholisches Bibelwerk,
2002.

Univerzální význam horské řeči (Schockenhoff Eberhard: Naturrecht und Menschenwürde: universale Ethik in einer geschichtlichen Welt, Mainz: Matthias-Grünewald-Verl., 1996, 265 nn):

Horská řeč se považuje za protějšek Dekalogu, za shrnutí *lex nova* křesťanské víry. Teologové raného křesťanství popisují pomocí tohoto textu novost křesťanského étosu a jeho zvláštnost vzhledem k pohanskému prostředí. Církev je prostřednictvím horské řeči či řeči na rovině stále znovu konfrontována se svým způsobem života, včetně svých selhání. Tato biblická promluva je i živnou půdou a spirituální silou vnitrocírkevních reforem. Zároveň je chráněna před nekritickým přizpůsobováním se společenskému okolí (265).

Komu je adresována?

Tato velká programová řeč není nějakým okrajovým mravním poučením Kristových učedníků, ale slouží hlavně jejich povolání a utváření obce. Tito učedníci vystupují jako reprezentanti nového Božího lidu. Jsou povoláni k tomu, aby byli solí země a světlem světa (srov. Mt 5,13-16) a aby vydávali svědectví světu o evangeliu. Ovšem instrukce horské řeči jsou v dalším kroku prostřednictvím obce Kristových učedníků adresovány jako určitý etický model života celému lidstvu (269-270).

Exegetické zmínky k porozumění horské řeči

1. Horská řeč stejně jako zákon ze Sinaje zaznívá na hoře. Z této skutečnosti nelze ale omezovat výklad na překonání Mojžíšova zákona či na závazné umístění společenského a sociálního řádu do nového Božího lidu. Uvedení do horské řeči je třeba vidět i jako předchozí výklad závěru Mt. Na základě znalostí vzniku biblických svědectví máme totiž před očima předvelikonoční postavu historického Ježíše i působení vzkříšeného a povýšeného Krista, který rozesílá své učedníky, aby učili vše, co jim přikázal (srov. Mt 28,18-20). Můžeme proto vyvodit, že se týká závazně učednictví ve všech národech. Představuje protiklad vůči farizejským a nacionálně zelótským představám o mesiáši.

2. Zmínka o učednicích a zástupcích ukazuje na dva koncentrické kruhy posluchačů. Tím se vylučuje etika učedníků v užším smyslu, a sice jako etika dokonalého křesťanského bytí nebo jako etika dvou stupňů v církvi. I zástupcům se hlásá dobrá zpráva o Božím království, i když se promluva nejprve zaměřuje na učedníky. Rovněž obrazy o soli země a světle světa překračují učedníky (předcházející či okolostojící). Učedníci jsou tak sice prvními adresáty, ale u nich nemá horské řeč končit: prostřednictvím jejich svědectví se mohou všichni lidé seznámit a konfrontovat s nárokem neomezené spravedlnosti a lásky, jak ji ztělesnil Ježíš Kristus. Myšlenku univerzální mise tlumočí scéna posledního soudu (srov. Mt 25,31-46). V ní se nezmiňuje církev jako vlastní veličina a příslušnost k obci křesťanů nemá význam pro eschatologický Boží soud.
3. Na univerzální horizont blahoslavenství a antitezí ukazuje i používání jazyka. Mt užívá třetí osoby, tzn. širší pojetí, všeobecnější formu (srov. Lk), čímž předkládá zásadní rysy obrazu člověka, jenž vyvstává ze zjevení Boží bezpodmínečné lásky. Na jednání učedníků se neomezují ani zlaté pravidlo (srov. Mt 7,12), které uvozuje závěrečný rámec horské řeči. Zlaté pravidlo shrnuje jako univerzální pravidlo jednání etické požadavky na zacházení učedníků se všemi lidmi.
4. Ti, kdo neputují s úzkým okruhem učedníků, zůstávají v oblasti svého dosavadního života. Mají tak uskutečňovat požadavky horské řeči v konkrétních životních podmínkách (ne ve zvláštních podmínkách), v nichž se k nim dostalo Ježíšovo poselství. Celá otevřená oblast společenského života je proto horizontem výkladu mravních směrnic a nejen obec učedníků s jejich současnými či budoucími hranicemi.
5. Univerzálnímu horizontu platnosti (i přikázání lásky k nepřítelům) neodporuje znalost sociálního, náboženského či politicko-národnostního kontextu, v němž se předává tento Ježíšův požadavek; naopak precizuje, v jakých konkrétních poměrech a za jakých životních podmínek se mu naslouchá (srov. Mt 5,44-45). Není položena otázka „kdo je nepřítel“, aby nedošlo stejně jako pomocí otázky „kdo je můj bližní?“ (srov. Lk 10,29-37) ke kazuistickému přístupu, aby se nestanovil radikální příklon k bližnímu zákonnými předpisy a tím aby se nezbavil požadavek své radikality. Uvedená jedinečná motivace se zřídá bližšího popsání vztahu, v jakém je člověk v určitých situacích ke „svému“ nepříteli. Odstupňovaná etika vzájemnosti, podle níž si i „zlí“ oplátí pozdrav a dobré skutky, je opuštěna jednoduchým odkazem na dobrotu nebeského Stvořitele, jehož láska platí všem lidem bez rozdílu. Boží dokonalosti se rozumí podle jeho stvořitelského jednání jako modelu, podle něhož mohou lidé ve svém jednání navzájem překonávat hranice, bariéry a předsudky.

Antiteze jako ilustrace větší spravedlnosti

Jako podobenství o milosrdném Samařanovi (srov. Lk 10,25-37) neposkytuje všeobecnou definici bližního, ale vede k tomu, abychom jednali v konkrétních situacích jako bližní, mají i antiteze své východisko v každodenních sporných otázkách lidského soužití. Postihují konflikty ze všech oblastí života a koncipují jako kontrastní obraz stav (situace, poměry, řád), v němž se stává skutečností „větší“ spravedlnost pod nárokem lásky. Ukazují tak paralelní období starého chování, které se mění, a novou skutečností, který má získat podobu v jednání posluchače (čtenáře). Při shrnutí těchto období vznikne řada konfliktních situací, které byly vyvolány rozporuplnými žádostmi v člověku a vnějším dovoláváním se právních nároků:

- konflikty a právní spory s bližním (Mt 5,21)
- bezúčelné sexuální vášně v člověku (Mt 5,27)
- konflikty ve vlastním manželství (5,31)
- zneužití řeči ke klamu a podvodu (5,33)
- řešení konfliktu pomocí násilí podle zákona odplaty (5,38)
- vlastní kořen všeho bezpráví, nepřátelství mezi lidmi (5,43).

S těmito konflikty korespondují na straně druhé jednotlivé cesty smíření, v nichž nabývá cíl dokonalého (plného) křesťanského života (srov. 5,48) příkladných kontur. Vzniká tak vize smířeného světa, která vychází z uzdravení člověka v jeho srdci a ukazuje obraz plně zdařilého života v dalších koncentrických kruzích. Začíná v blízké oblasti člověka tím, že

- obnovuje původní sounáležitost ženy a muže (srov. 5,32) a
- všímá si spolehlivosti lidské řeči tváří v tvář transcendentnímu Bohu (5,37);
- smíření ale překračuje užší životní oblast manželství a rodiny tím, že prolomuje cirkulaci násilí ve všech vztazích (5,39) a ukazuje cestu k univerzálnímu bratrství mezi lidmi (5,44-45).

Horská řeč je proto čistým, nezastřeným výrazem Boží vůle, který si činí nárok na celou skutečnost. Neučí ani prozatímní etiku pro krátkou poslední dobu, ani parciální (dílčí) etiku pro omezený sektor života. Protože jsou v ní naplněny zákon a proroci (5,17; 7,12), obsahuje úplnou Boží vůli, jak vždy byla a všude platí.

Antiteze působí jako provokace a přespřílišný požadavek:

- kdo se na někoho hněvá, přece mu tím ještě neudělal násilí a dokonce ho snad už tím nezabil...
- podívat se na ženu jiného muže a najít v ní zalíbení, neznamená nutně předehtu či zahájení cizoložství s ní...

- tomu, kdo nespravedlivě požaduje, nechat celý kabát, nebo tomu, kdo bije, nastavit druhou tvář, přece nevede ke konstruktivnímu zpracování sporu...

Tyto spontánní asociace jsou Mt plánovány. Zamýšlí tím prolomit zaběhlé koleje myšlení a učinit lidi ostražitými pro Ježíšův nárok. Pomocí hyperbolické (nadsazeného) způsobu jazykového stylu chce dezorientovat v praktickém normálním (všedním) rozumu, aby se ve svém myšlení a jednání otevřeli orientaci podle Boží vůle.

Jde zde nejen o paradoxní jednotlivý požadavek či pouhé překonání starozákonního přikázání, ale mnohem více o uzdravení (osvobození) zlomyslnosti (Bosheit) lidského srdce a o zásadní právo bližního jako osoby. Nárok osobní důstojnosti druhého člověka je totiž ohrožen hněvem (zlobou, záští) nebo pohledem plným žádosti o rozkoš. Proti důstojnosti druhého nejednáme teprve tím, že porušujeme právem chráněná základní dobra jeho života, ale už dříve, totiž když jsem vůči němu zlí v myšlenkách a hněváme se na něho.

Stejně tak málo stačí k uznání bližního, že se v konfliktních situacích jednoduše odvoláme na právní stanovisko. K respektu jeho osobní důstojnosti patří i respektování jeho manželství, které vyžaduje více než jen dodržování právních pravidel a zřeknutí se manifestovaného cizoložství (manželské nevěry). I svým okem (pohledem), žádostivostí pohledu, mohu narušit životní sféru druhého a proniknout do jeho chráněného prostoru. Podle stejné logiky se zabraňuje muži a ženě (srov. Mk 10,12), aby omezovali manželskou lásku na využití starozákonního zákona o rozvodu a aby od sebe požadovali právně garantovaný volný prostor, v němž smí nalézt manželská láska své hranice.

Jednotlivé antiteze tak vyznačují kontury řádu života, v němž chce „větší“ Boží spravedlnost překonat všechny zákonné fixace, utvářené kompromisem se zlem (pozn. Proč Vám dal Mojžíš tento zákon?)

Brání se rovněž v tom přijmout stanovisko zákona, abychom omezili náklonnost (podporu) k bližnímu.

Místo omezení právem se dává za příklad neohraničené Boží jednání, aby se změnil postoj k zákonu: „zákon už není hranicí, ale voláním k jednání bez hranic.“ (s. 280).

Radikální Ježíšova přikázání jako výzva k nerozdělené (celistvé) lásce

Příchodem Božího království stanovuje nový programový režim (řád života), který opět odkrývá původní smysl Tóry jako Boží vůle, nelze hovořit o „zprísňení Tóry“:

Ježíš totiž antitetickým uvedením svých etických pokynů konfrontuje vlastní legitimaci k autoritativnímu výkladu Boží vůle s výkladem Mojžíše a jeho zákona (předpokládá ho ale jako vztažný bod pro „zostřenou“ formulaci vlastních přikázání).

A protože chce vykládat původní Boží vůli se zplnomocněním (plnou mocí, v zastoupení) a nechat ji opět jako nezkrácenou vyniknout pomocí příchodu Boží království, nejsou antiteze horské řeči „radikalizovanými příkázáními Tóry“, ale „Ježíšovými příkázáními, která Tóru v radikalitě převyšují.“ (s. 280)

V jakém smyslu jsou radikálnější, dalekosáhlejší či obtížněji splnitelná? Na druhou stranu jsou i přes jejich vyšší nárok „snadněji“ splnitelná (srov. Mt 11,30).

Podle *kvantitativních* nákladů (vynakládání), které požadují, nejsou těžká, protože na rozdíl od 624 příkázání Tóry posledku v tom, že člověk uzná druhého s nerozděleným srdcem a tak naplní celý zákon v jednom příkázání lásky (srov. Mt 5,17).

V jiném smyslu jsou ale těžší: *zostřený* zákon. Je-li měřítkem stupně obtížnosti jednotlivých příkázání *vnitřní, kvalitativní* odpor (překážka), který se musí překonat k jejich naplnění, vyžadují větší úsilí a sílu.

Na rozdíl od Dekalogu, který jako základ právního řádu spravedlnosti reguluje pouze vnější vztahy mezi lidmi, točí se Ježíšovy požadavky kolem převrácených (zvrácených) potřeb v člověku, které se konfrontují se smířenou vzájemností v novém programovém režimu (řádu života) univerzálního dorozumění. Ježíš chce zlo omezit nejen dodatečně, ale odstraňovat jeho kořeny z lidských srdcí (srov. Mk 7,15), kde má veškeré chtění a jednání a tím vlastní bytí člověka svůj původ. Jde pro v antitezích k příkázáním starého zákona o antagonismus vlastních pudů a vášní a cíle nerozdělené lásky (schopnosti milovat). Tyto pudy a vášně totiž vězní (drží v zajetí) člověka v zoufalém chtění mít a brání mu v jeho skutečném bytí (ve skutečné možnosti být).

Blahoslavenství a antiteze horské řeči mluví - v zrcadlovém obrazu jejich skutečného, autentického splnění – o převrácených sklonech lidského srdce a o „zlém impulzu“, který je třeba překonat v nitru člověka, aby se mohly i vnější vztahy utvářet bez násilí a s ochotou ke smíření.

Právě v tom spočívá novum Ježíšova etického hlásání a zvláštnost horské řeči oproti požadavkům starozákonního zákona:

Ježíš odkrývá původní smysl příkázání Dekalogu tím, že požaduje jejich „radikální“ splnění z ducha nerozdělené lásky. I pokyny ohledně zřeknutí se msty a násilí, které přesahují základní právní řád příkázání Dekalogu, i ohledně lásky k nepřítelům, se jeví jako „snadněji“ splnitelná, když se překoná falešná žádost, převrácené přání sebepotvrzování a ustrašené (úzkostlivé) kroužení kolem sebe sama.

„Radikálnější“ přikázání ne proto, že od člověka požadují něco mocnějšího, silnějšího, ale proto, že začíná u hlubší vrstvy lidské bytosti a že jejich splnění sahá dále než vnější omezení konfliktu zákonem. Požadují celé a nerozdělené vydání se na cestu lásky.

V tomto smyslu mluví blahoslavenství dokonce o tom, že splnění těchto přikázání ukazuje člověku nesrovnatelnou a jedinečnou cestu ke štěstí, protože každým krokem lásky, v němž zapomíná na sebe a prolamuje kruh sebepotvrzování, anticipuje zkušenost nerozdělené celistvosti, kterou mu daruje Bůh nad (mimo) všechno morální úsilí.

Může žít člověk osobně podle horské řeči?

Cíl dokonalého křesťanského života i zde předchází pozemskému člověku – je Bůh, který je sám v sobě láska, se označuje v bibli jako naprosto dokonalý a dobrý (srov. Mt 19,17). Tento Bůh ale poskytuje člověku už nyní účast na své vlastní dokonalosti tím, že mu staví před oči štěstí, které ho zcela a nerozděleně nárokuje. Zvláštnost tohoto štěstí: nastává, dostavuje se v praktickém uskutečňování; nabídnuto ne jako pouhý dar, ale jako přídavek jednání. Záměr horské řeči: že se jednotlivé kroky, k nimž vyzývá na cestě lásky, taky skutečně a konkrétně činí. Antiteze sice nejsou zákonné předpisy ve smyslu formálního práva, ale vážně míněné požadavky, které mají a mohou naplňovat lidé, kteří se otevírají Boží skutečnosti a uznávají jeho vládu.

Forma jazykového přehánění – smysluplné přehánění, které konfrontuje člověka s nárokem Boží vlády, která má nyní nabyt podoby v jeho jednání.

Etické směrnice horské řeči nelze naplnit jako přikázání dekalogu, která zejména svou prohibitivní formou vyznačují spodní hranici, jak je vymezena základními požadavky spravedlnosti. Požadavky horské řeči jsou závazná orientační znamení pro život pod nárokem Boží vlády a potud skutečná přikázání, ale kladou člověku otevřené hranice, k nimž se může přibližovat jen stále novými kroky, aniž by je zcela dosáhl nebo nechal za sebou. Mravní pokyny v antitezích, chtějí být naplňovány, ale ne tak, že by bylo možno každý krok odečíst na papíře, ale tak, že se má to, co požadují, stále znovu nově ve svobodě odhalovat v nových životních kontextech.

Horská řeč popisuje cesty k cíli dokonalosti křesťanského života, na nichž člověk dostává své krajní umění být (Seinkönnen) a odpovídá kategorickému Božímu příslibu spásy, ale tyto cesty „větší“ spravedlnosti Boží vlády v ní nejsou jednoduše narýsovány jako naformulovaný program. O těchto cestách lze mluvit jen ve srovnání a v konfrontaci s očekávatelným chováním lidí. Proto v nich hraje rozhodující roli prvek kontrastu. Ježíšovy mravní požadavky chtějí ve své nejprve šokující cizosti oslovit imaginativní síly posluchače či čtenáře a podnítit

je k tomu, aby vykonali přechod od textu do svého vlastního života a prodloužili tak sérii výroků do ohnisek vlastní existence.

Proto můžeme etické pokyny horské řeči nazývat „etickými modely“ nebo „mravními perspektivami“, pokud jsme si vědomi toho, že je třeba převádět do své perspektivy neomezenou náklonnost k bližnímu v nových situacích. Nejen k analogickému smýšlení nebo osvícenému vědomí, ale vést má ke konkrétnímu konání, jak se to vyznačuje v původních antitezích.

Oproti tomu řeč morální teologie o „naplňovaných přikázáních“ a „cílových přikázáních“ posouvá rozdíl mezi přikázáními dekalogu a Ježíšovými pokyny více, než že je precizně pojmenovává. I přikázání horské řeči chtějí být naplněna, i když ne zákonným způsobem, který proráží to, že se počítá s mocí zla. Tím, že pojem „cílové přikázání“ porovnává požadované chování pod nárokem Boží skutečnosti s naplněním v konkrétním jednání, které (chování) je typické pro přikázání starozákonního zákona, vzdaluje ho do vzdáleného horizontu mimo situaci, která je nyní pro člověka závazná.

Tím dostává horská řeč vesměs rys toho, co je utopicky nedosažitelné. Rys, který se rychle změní v rezignující spokojení se s bolestným stavem světa a vlastní nedokonalosti. Boží vláda a její „větší“ spravedlnost nejsou pro Ježíše ale vzdáleným ideálem, k němuž se mohou lidé jen asymptoticky přibližovat nekonečným, přesto nakonec marným pohybem. Není vůbec morálním „ideálem“, s jejíž deprimovanou realizací v životě se už člověk předem smířil. Ježíš hlásá Boží království jako skutečnost, v níž již začal Boží nový svět a každému člověku se definitivně přisuzuje úplnost (dokonání, dokonalost) jeho vlastního lidského bytí. Chopit se této dokonalosti je závazné základní přikázání horské řeči, které si činí nárok na každého člověka v jeho konkrétním jednání, jehož naplnění Mt popisuje jako cestu větší spravedlnosti a objasňuje prostřednictvím jednotlivých požadavků.

Horská řeč proto neobsahuje do poslední maličkosti provedený program, který dopředu probírá všechny myslitelné situace křesťanského bytí. Ani se neomezuje na apel k novému smýšlení. Nevyzývá jen k tomu jednat z lásky, ale poskytuje konkrétní pokyny k tomu, *co* láska v jednotlivých případech koná a *jaké* jednání vůči bližnímu je s ní neslučitelné.

Tato orientační znamení nejsou nezávaznými radami jedinci, ani právní předpisy, které platí stejnou měrou pro všechny. Představují návody, jak ve svobodné poslušnosti objevovat to, co se nyní požaduje.

Horská řeč má totiž na mysli křesťanské bytí jako cestu a proces, ale ne cestu, po níž lze jít libovolně, ale jako cestu, jež má za cíl dokonalost a jejíž směr a radikalita je vyznačena jednotlivými přikázáními ve smyslu jaksi světelných stop osvětlených cílem. Jednotliví lidé

jsou na rozličných cestách a mezi etapách svého života na cestě ke stejnému cíli tím, že mají naplňovat přikázání lásky a příkladné požadavky tak, jak to odpovídá jejich konkrétní situaci a daným možnostem.

Můžeme jednat politicky podle horské řeči?

Kontrastní obrazy horské řeči mluví o nároku Boží vlády na všechny oblasti života a o nedílné poslušnosti člověka; hovoří o světě bez násilí, o překonání nenávisti a o univerzálním smíření mezi lidmi. Ale nepotlačují realitu násilí a znalost destruktivní síly zla v dějinách lidí. To, že se nenásilnost může zjevit jako definitivní moc, jako poslední soud nad vším násilím, nelze jako i ostatní etické požadavky horské řeči odečíst z dějin cesty, kterou prošel Bůh se svým synem. Teprve v životním osudu Ježíše z Nazaretu, z jeho zástupného převzetí smrti a z jeho vzkříšení Bohem lze poznat celý dosah (význam) konfliktu, o němž mluví horská řeč ve svých provokujících směrnicích. V této perspektivě se musí rozumět rezignaci na násilí a lásce k nepřátelům jako kontrastním znamením pro Boží vládu a jako protestu proti násilí, které vládne ve strukturách světa. Ale nenahrazují přiměřené posouzení o tom, kdy se zvolí nenásilnost kvůli legitimním cílům a zda tato nenásilnost může taky jako strategický prostředek politické polemiky dosáhnout těchto cílů.

Výzvy horské řeči k zřeknutí se msty a k nenásilnosti a k lásce k nepřátelům varují před tím, aby se láska příliš úzce neomezovala na blízkou oblast mezilidských vztahů, v níž její přirozená závažnost bez toho nutí k solidárnímu chování. Zejména přikázání lásky k nepřátelům, které není jednoduše míněno jako vrchol „přirozené“ lidské lásky, chce ukázat, jako daleko musí být láska připravena jít a které provokující výrazové formy může podle Ježíšovy vůle přijmout.

Ale i čelní požadavky Ježíšova poselství, v nichž se se zvláštní ostrovní a jasností projevuje zvláštnost jeho etických pokynů, nechtějí předem stanovit ke každé myslitelné politické situaci, která cesta skutečně slouží míru mezi lidmi a spravedlnosti mezi národy. Stejně tak málo chtějí předjímat odhalení jednotlivce, který závazek se pro něho může stát výrazem jeho poslušnosti a lásky.

Horská řeč nevede ke stažení se ze světa toho, co je politické (jak se může stát i prostřednictvím odepření na jeho spoluutváření); ani k podceňování odhadu a znalosti věci při posuzování strategií politického jednání.

Varuje před tím, abychom cestu zřeknutí se násilí a prvního kroku k smíření, k němuž nás vyzývá, nebagatelizovali k politické utopii či k antropologickému idealistickému myšlení, které zůstává slepé pro příčiny násilí mezi lidmi.

(Trojan: Kontrasty a alternativy): Motivy z horské řeči pro...kultivace...identita křesťanů...Moment kontinuity v proměnách času (vlivy, tlaky, nabídky, vábení, pokušení), stálý rozhovor se svým okolím (prostředím). Boží slovo, které problematizuje identitu jednotlivců i společenství. „Vede i k opuštění všeho, na čem jsme dosud zakládali svůj osobní život. Víra má svůj počátek v hlubinné proměně. Metanoia je základní figurou nového startu lidského života z víry. Obratem se ohlašuje diskontinuita. Ztráta dosavadní identity.“ (srov. 2 Kor 5,17). „život víry je tak prostoupen proměnami, které brání mluvit o nenarušené kontinuitě.“ Potřeba duchovní kritické bdělosti, živěné ze zdrojů evangelia – možnost obstát jeho nárokům ve správě, bohoslužebném životě či diakonické službě sboru. Ani zde však nesmí jít o strnulou rutinu. Žd 13,8. Jeho příběh plný proměn. „Inkarnační pohyb je jako takový nejradikálnější proměnou“: Fp 2,6. Kristova identita jako stálost lásky v proměnách času či vynalézavá, proměnná přítomnost lásky v sekvencích jeho vykupitelského díla.

U identity nejde o konzervát toho, co bylo na počátku. Ale tvořivé rozvíjení, stále nové pokusy a variace na téma, které je vloženo do základů společenství. Nové promyšlení toho, co bylo svěřeno předchozím generacím. Nové Boží výzvy a zaslíbení, které mohou proměnit přejaté dědictví, nově přetvořit jeho nosnost, upozornit na určité jeho stránky, které se aktualizují právě v našem kontextu. I opuštění neoslovující tradice a nové cesty (Mk 1,15). Darovaná identita: tím, že jsme uposlechli Boží výzvu – obnova, která často znamená rozchod s navyklými formami zbožnosti, zaběhaným provozem, zplanělou theologií. Různé generace biblických svědků – různé jejich identity. Jinakost služby a kontinuita povolání. Umění víry: odhalit, co je posláním naší generace – tím pravou identitu. Rozhovor se starým a zároveň nová perspektiva, služba, nové odpovědi na otázky, které se vynořují. Nové kontexty – existence nakloněná k činu, která je průvodičem víry ochotné k proměně a víry, která neuhýbá před výzvami doby, - můžeme se jí otevřít proto, že předchází milost nakloněná k činu (1 J 1,14-17) v tom, který Žd 13,8.

Proto: stálé úsilí o pravou identitu: Nejnosičejší prvky jen z části z minulosti, založena spíše v úkolech, které na sebe pod Boží výzvou a jeho zaslíbením přijímá. *Semper deformata et deformatanda, či semper reformata et reformanda?*

Horská řeč spojuje rovinu indikativní a imperativní: proto nedovoluje prodlevu mezi *poznáním víry*, že jsme znovu přijati do Otcova domu, které mobilizuje, a *mravní opravdovostí*, v níž se toto poznání uskutečňuje; tedy přijetí ospravedlnění a činorodá existence.

Jistota přicházející Boží vlády jako nové skutečnosti – v ní jsou přijímáni ti, kdo byli dosud podle lidských měřítek vyřazováni z Boží přítomnosti (Mt 5,2-11): syntetizující alternativa „víry stojící proti skutkům“.

Proto ospravedlnění pouhou vírou, že přicházející Boží království je otevřeno všem, kdo nic nemají (chudí), nezakládají si na ničem jiném než na Bohu samém, touží po spravedlnosti jako plnosti života a v tomto smyslu věří –

a těm, kdo zároveň v této víře konají činy milosrdenství. Odpovídají tak na milost milostí těm, kdo jsou s nimi a kolem nich. Víra má proto za obsah taky toto „padání“ do činů. Už sama víra je krokem následování. V této „věřící“ chůzi se objevují souvislosti, které umožňují reflexi ex post toho, co konáme, a proč to konáme.

Je zde lidská existence chápána integrálně (Mt 7,21 n): nerozpojitelný svazek víry, postojů, smýšlení a činů. Jedno interpretuje druhé.

Jde o to: přijímat své bytí z Boha (jako Ježíš), který otevírá „domácnost nového věku“ (Boží království) všem potřebným a očekává, že pozvaní stvrdí (jako Ježíš) svou účast úsilím o vyšší spravedlnost a zůstanou (jako Ježíš) v následování Boha na cestě až do konce (Mt 5,48: řecky teleioi=dokonalí ve smyslu zaokrouhlené, dovršené ctnosti; hebrejsky zůstat na cestě vyšší spravedlnosti až do konce, nevybočit při všem svém konání ze smyslu, o jehož konečné dovršení jde).

Jde o víru, která se uplatňuje láskou (Gal 5,6). Zde sůl a světlo světa (Mt 5,13-16) i další příkazující rady, jak se vyrovnávat s duchem doby (čím je charakterizován přístup lidí „ze světa“ – např. nepravá starost o pozemskou existenci: Mt 6,19, čistě vegetativní uchovávání života).

Svět z rukou Stvořitele jako dobré stvoření: proto zodpovědnost za něj, za jeho utváření. Nejvěrnější Boží svědek a přítel stvoření ve všech jeho rozměrech (Ježíš z Nazareta) umírá pod ranami světa (těch, kdo v něm vládou) jako Beránek snímající hříchy světa.

Porušování světa: aktivní vklad, přičinění či selhání, opominutí, rezignace, špatné příklady i členů církví – morální, duchovní, sociální, politické. Zodpovědnost za stav stvoření.

Sůl a světlo: nezasloužené vyznamenání – čist jen ve spojení s indikativy blahoslavenství, které usvědčují svět silných a mocných (jak v církvích, tak mimo ně) z nepravostí a vin vůči těm, kdo se octli pod koly. Podléhají soudu: ti, kdo způsobují hoře, pronásledují, jsou tvrdí a nečistého srdce, nepůsobí pokoj a pošlapávají spravedlnost – vypadli z Boží domácnosti, vytěsnili se z ní sami, protože odmítli život v milosrdenství a v pokoji s druhými.

v tomto světě se má prosadit Boží vláda jako duchovní moc.

Iniciační síla, která se v člověku rozhoří, když přijme vlamující se vládu Boží skutečnosti. Rozhodnutí v srdci takového svědka kdesi na periférii. Ohniska aktivit. Mají v sobě nezmanipulovatelnou budoucnost. Tato duchovní síla je univerzální povahy, proto její pozornosti neunikne žádná sféra. Vítězná síla její bezbrannosti.

Začíná sice u nejnepatrnějšího prostoru našeho svědomí, změnou mysli, životní orientace, ale postupně je schopna pronikat prostory nejzazší: tam, kde nejvnitřnější pohnutky, projekty a ideje zvnějšní do institučních tvarů a společenských struktur, jimiž nabývá správa lidských věcí nadpersonálního charakteru.

Proto i výzva řešit úkoly, které přesahují rovinu mezilidských vztahů – sociální etika. Étos horské řeči je vnitřně jednotný. Nedovoluje dualismus, individualistické pojetí etiky ani mravnosti.

Pravidla Boží vlády jsou neustálými impulsy pro reformu společenských pořádků (nedostatečné systémy). Základním požadavkem, který je třeba na ně klást, je postavení těch, kdo jsou vytlačováni na okraj. Proto míra přiměřenosti té či oné změny v oblasti sociální, ekonomické a politické je závislá na tom, zda ti nejvíce znevýhodnění novým uspořádáním získají, aniž si ti, kdo na tom byli relativně lépe, podstatně pohorší. Větší míra lidskosti, hlubší kultivace mezilidských vztahů, ochota dávat své životy do služby, zejména těm nejslabším.

Étos horské řeči zdůrazňuje společenstevní charakter naší existence, ovlivní chápání svobody, demokratických institucí a posílí solidaritu a respekt k lidským právům.

Zodpovědnost za svět posiluje identitu. Takovému porozumění víře není nic lidského cizí. To je inkarnační důraz, který vede k následování. Jde o výraz loajality vůči volání Slova, které do určité situace mívá. V jeho světle se nám teprve objeví situace ve všech dimenzích a konturách. Tímto hlasem jsme vtahováni do aktivit, které proměňují situace k obrazu přiměřenějšímu nárokům Slova. To posiluje identitu jedince i společenství.